

بخش ۹۵ - مضرت تعظیم خلق و انگشت‌نمای شدن

۱	تن قفس شکل است، تن شد خار جان	در فریب داخان و خارجان
۲	اینش گوید من شوم هم‌راز تو	و آنش گوید نی منم انباز تو
۳	اینش گوید نیست چون تو در وجود	در جمال و فضل و در احسان و جود
۴	آنش گوید هر دو عالم آن تُست	جمله جانها مان طفیل جان تُست
۵	او چو بیند خلق را سرمست خویش	از تکبر می‌رود از دست خویش
۶	او نداند که هزاران را چو او	دیو افکنده‌ست اندر آب جو
۷	لطف و سالوس جهان خوش لقمه‌ایست	کمترش خور کان پُر آتش لقمه‌ایست
۸	آتشش پنهان و ذوقش آشکار	دود او ظاهر شود پایان کار
۹	تو مگو آن مدح را من کی خورم	از طمع می‌گوید او پی می‌برم
۱۰	مادحت گر هجو گوید بر ملا	روزها سوزد دلت زان سوزها
۱۱	گرچه دانی کوز حرمان گفت آن	کان طمع که داشت از تو شد زیان
۱۲	آن اثر می‌ماند در اندرون	در مدیح این حالت هست آزمون
۱۳	آن اثر هم روزها باقی بود	مایه کبر و خداع جان شود
۱۴	لیک ننماید، چو شیرین است مدح	بد نماید زانک تلخ افتاد قدح
۱۵	همچو مطبوع است و حب کان را خوری	تا بدیری شورش و رنج اندری
۱۶	ور خوری حلوا بود ذوقش دمی	این اثر چون آن نمی‌پاید همی
۱۷	چون نمی‌پاید همی پاید نهان	هر ضدی را تو به ضد او بدان
۱۸	چون شکر پاید نهان تأثیر او	بعد حینی دُمَل آرد نیش جو
۱۹	نفس از بس مدح‌ها فرعون شد	«كُنْ ذَلِيلَ النَّفْسِ هَوْنًا لَا تُسُدْ»
۲۰	تا توانی بنده شو، سلطان مباش	زخم کش چون گوی شو، چوگان مباش
۲۱	ورنه چون لطف نماند وین جمال	از تو آید آن حریفان را ملال
۲۲	آن جماعت کت همی دادند ریو	چون ببیند بت بگویند که دیو
۲۳	جمله گویند چو ببیند بت‌در	مُرده‌ای از گور خود بر کرد سر
۲۴	همچو امرد که خدا نامش کنند	تا بدین سالوس در دامش کنند
۲۵	چونک در بدنامی آمد ریش او	دیو را ننگ آید از تفتیش او
۲۶	دیو سوی آدمی شد بهر شر	سوی تو ناید که از دیوی بتر
۲۷	تا تو بودی آدمی دیو از پیت	می‌دوید و می‌چشانید او میت
۲۸	چون شدی در خوی دیوی استوار	می‌گریزد از تو دیو نابکار
۲۹	آنک اندر دامت آویخت او	چون چنین گشتی ز تو بگریخت او

بخش ۹۶ - تفسیر ما شاء الله کان

۱	این همه گفتیم لیک اندر بسیج	بی عنایات خدا هیچیم هیچ
۲	بی عنایات حق و خاصان حق	گر ملک باشد سیاهستش ورق
۳	ای خدا ای فضل تو حاجت روا	با تو یاد هیچ کس نبود روا
۴	این قدر ارشاد تو بخشیده‌ای	تا بدین بس عیب ما پوشیده‌ای
۵	قطره دانش که بخشیدی ز پیش	متصل گردان به دریا‌های خویش
۶	قطره علمی است اندر جان من	وارهانش از هوا وز خاک تن
۷	پیش از آن کین خاکها خسفش کنند	پیش از آن کین باده‌ها ششفش کنند
۸	گرچه چون ششفش کند تو قادری	کش ازیشان و استانی و اخی
۹	قطره‌ای کو در هوا شد یا که ریخت	از خزینه قدرت تو کی گریخت
۱۰	گر در آید در عدم یا صد عدم	چون بخوانیش او کند از سر قدم
۱۱	صد هزاران ضدّ ضد را می‌گشد	بازشان حکم تو بیرون می‌گشد
۱۲	از عدمها سوی هستی هر زمان	هست یا رب کاروان در کاروان
۱۳	خاصه هر شب جمله افکار و عقول	نیست گردد غرق در بحر نغول
۱۴	باز وقت صبح آن الهیان	بر زنند از بحر سر چون ماهیان
۱۵	در خزان آن صد هزاران شاخ و برگ	از هزیمت رفته در دریای مرگ
۱۶	زاغ پوشیده سیه چون نوحه‌گر	در گلستان نوحه کرده بر خضر
۱۷	باز فرمان آید از سالار ده	مر عدم را کنج خوردی باز ده
۱۸	آنچ خوردی و ده ای مرگ سیاه	از نبات و دارو و برگ و گیاه
۱۹	ای برادر عقل یکدم با خود آر	دم بدم در تو خزان است و بهار
۲۰	باغ دل را سبز و تر و تازه بین	پر ز غنچه و ورد و سرو و یاسمین
۲۱	ز انبیهی برگ پنهان گشته شاخ	ز انبیهی گل نهان صحرا و کاخ
۲۲	این سخنهایی که از عقل گُست	بوی آن گلزار و سرو و سُنبلست
۲۳	بوی گل دیدی که آنجا گل نبود	جوش مُل دیدی که آنجا مُل نبود
۲۴	بو قلاووزست و رهبر مر ترا	می‌برد تا خلد و کوثر مر ترا
۲۵	بو دوا‌ی چشم باشد نورساز	شد ز بوی دیده یعقوب باز
۲۶	بوی بد مر دیده را تاری کند	بوی یوسف دیده را یاری کند
۲۷	تو که یوسف نیستی یعقوب باش	همچو او با گریه و آشوب باش
۲۸	بشنو این پند از حکیم غزنوی	تا بیابی در تن گُهنه نوی
۲۹	ناز را روی ببا‌ید همچو ورد	چون نداری گرد بدخوبی مگرد
۳۰	زشت باشد روی نازیبا و ناز	سخت باشد چشم نازینا و درد
۳۱	پیش یوسف نازش و خوبی مکن	جز نیاز و آه یعقوبی مکن
۳۲	معنی مردن ز طوطی بد نیاز	در نیاز و فقر خود را مرده ساز
۳۳	تا دم عیسی ترا زنده کند	همچو خویش خوب و فرخنده کند
۳۴	از بهاران کی شود سرسبز سنگ	خاک شو تا گل نمایی رنگ رنگ
۳۵	سالها تو سنگ بودی دل‌خراش	آزمون را یک زمانی خاک باش

منابع:

۱- وبسایت گنجور:

۲- مثنوی معنوی بر اساس نسخه قونیه - به تصحیح و پیشگفتار

عبدالکریم سروش

۳- شرح مثنوی معنوی 1 حاج ملا هادی سبزواری

۴- بایگاه جامع قرآنی

۵- وبسایت واژه یاب:

لغتنامه و شرح:

@	«ما شاء الله کان» (آنچه خدا خواست شد) بخشی از یک ذکر و دعای معروف است که معمولاً با جمله «و ما لم یشأ لم یکن» (و آنچه نخواست نشد) می آید.
@	«کُنْ ذَلِيلَ النَّفْسِ هَوْنًا لَا تَسُدْ»: نفس خود را با فروتنی و تواضع خوار و خاکسار کن و در پی سروری، ریاست و بزرگمنشی مباش.
@	«بسیج» (با «ج») املای کهن‌تر و قدیمی‌تر واژه بسیج است. این واژه اصالتاً پارسی است و در لغت‌نامه دهخدا و فرهنگ‌های معتبر به معنای آمادگی، ساختن کارها، تدارک و فراهم کردن اسباب سفر یا جنگ آمده است.
*	سالوس: ۱. فریب‌دهنده؛ مکار؛ حيله‌گر؛ ریاکار: مدیح: ۱. ستایش. ۲. (اسم) = مدیحه
*	خداع: فریبکار؛ مکار. ريو: مکر؛ حيله؛ فریب؛ نیرنگ:
*	نغول: ۱. ژرف، عمیق، گود، نغل. مُل: شراب، می و باده.
*	قلاووز: راهنما و بلد راه. خلد: ۱. بهشت. ۲. (صفت) همیشگی. (خلد برین: طبقه فوقانی بهشت.
*	ورد: گل؛ گل سرخ.
#	مادحت: تشبیه به ضد است، و قیاس مدح به ذم که هر دو به غرض باشد. خِداع: فریب.
#	قُدَح: چون جرح، ضرر رساندن و عیب گرفتن. مطبوخ: مسهل مایع که بجوشانند.
#	حَب: مسهل. چون حب ایارج و حب شیباز و نحو آن. حَسَف: فرو بردن زمین.
#	نُشف: به خود کشیدن رطوبت را. هزیمت: شکست خوردن.
#	خزان است و بهار: در سلسله عرضیه دمیدم عالمی تسلیم میشود و عالمی ایجاد میکند و او نیز تسلیم میشود و عالمی دیگر ایجاد میکند و همچنین. در سلسله طولیه نقائصی در فعلیاتی کم میشود. چه اینجا خلع و لبس نیست مثل آنجا، بلکه استکمال است.
#	انْبُهَى: مخفف انبوهی. مراد به سبزه ها و گلها علوم معارف الهی است و مراد از پنهان شدن شاخ و صحرا و کاخ در آنها اتحاد نفس ناطقه است که قلب معنوی است به آنها و تحول ماده است به صورت که نفس در اول عقل بالقوه است و ماده برای معقولات.
#	گزار: مراد مقام تخلیق به اخلاق الله باشد، که مرتبه واحدیت گویند.
*	نقل از وبسایت واژه یاب و سایر سایتهای راهنما. @ هوش مصنوعی گوگل (AI-modus)
#	نقل از کتاب شرح مثنوی معنوی - جلد اول- حاج ملا هادی سبزواری % https://quran.com/fa وبسایت قرآن دات کام